Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

УДК 347.73
DOI 10.33244/2617-4154.3(16).2024.77-87

М. Ф. Анісімова,
канд. юрид. наук, канд. іст. наук, доцент
e-mail: anis–m@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-0585-1491;
І. М. Мухін,
канд. філос. наук, доцент,
Державний податковий університет
e-mail: i_muhin@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-3570-502X

БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ УСІХ УЧАСНИКІВ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС: НЕДОСЯЖНА МРІЯ ЧИ РЕАЛЬНА МЕТА?

У статті досліджено відповідність податкової політики економічному стану держави сьогодення з урахуванням сучасних реалій воєнного часу та її вплив на фінансування армії. Розглянуто пропозиції стосовно пошуків механізмів порятунку ситуації, що склалася, та констатовано наявність кардинальних неузгодженостей у підходах до цього питання між представниками влади та бізнесом. Здійснено аналіз життєздатності обговорюваних у суспільстві напрямів реформування податкової системи України задля усунення перекосів у податковій політиці як одного з відчутних дестабілізуючих чинників розвитку. Наголошено на потребі в зміні оцінки розподілу податкового навантаження з огляду на роль кожного із суб'єктів податкових платежів у загальному колі платників податків відповідно до питомої ваги їхнього внеску в бюджети різних рівнів. Обґрунтовано думку про доцільність вивчення зарубіжного досвіду розподілу податків за об'єктами оподаткування, особливо в країнах Європейського Союзу, та зазначено ефективність запозичення їхнього досвіду цифровізації складного процесу адміністрування майнових податків з урахуванням притаманних їм переваг. Визначено, що податкова політика покликана впорядкувати й корегувати фіскальні процеси, які виникають між державою, бізнесом і громадянами, для чого вона має бути чітко відлагодженим механізмом відповідно до поточних умов конкретного етапу розвитку держави та громадянського суспільства, а також окреслено конкретні пропозиції щодо основ формування справедливої податкової

© Анісімова М. Ф., Мухін І. М., 2024

політики, яка відповідатиме потребам українського суспільства з огляду на специфіку сьогодення, що вбачається можливим за умови дотримання інтересів усіх учасників податкових відносин, та висловлено переконання у важливості продовження досліджень зазначеної сфери правового регулювання з метою забезпечення успішного післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: *податкова політика держави в реаліях воєнного часу, суб'єкти податкових платежів, реформування податкової системи України, об'єкти оподаткування, перекоси в розподілі податкового навантаження, корегування фіскальних процесів, досвід країн Європейського Союзу, цифровізація процесу адміністрування майнових податків, баланс інтересів усіх учасників податкових відносин.*

Метою статті є дослідження впливу податкової політики на економічний стан держави з урахуванням сучасних реалій, з'ясування життєздатності обговорюваних напрямів реформування податкової системи та формулювання пропозицій щодо пошуку механізмів дотримання інтересів усіх учасників податкових відносин з огляду на стратегічну мету – забезпечення перемоги, відбудови України й побудови справедливої соціальної держави.

Постановка проблеми. Відносини в сфері оподаткування для будь-якої держави завжди були та ще надовго залишатимуться чутливою сферою суспільного життя. Це – закономірна річ, бо, по-перше, вони без перебільшення зачіпають інтереси кожного члена громади, незважаючи на місце і роль, які він займає та виконує в її межах; по-друге, саме податки є ключовим джерелом поповнення бюджету – загальнодержавного фонду акумуляції коштів, за рахунок якого й функціонує суспільство незалежно від політичних форм його організації.

Зважаючи на це, важко заперечувати, що ефективність та усталеність податкової системи є однією з умов стабільності розвитку економіки країни та запорукою добробуту її населення. А будь-які перекоси в податковій політиці – один із відчутних дестабілізуючих чинників розвитку, що може обернутися катастрофічними наслідками для держави навіть у мирний час. Коли ж ідеться про функціонування держави в критичній ситуації – з такими її параметрами, як: 1) повномасштабна війна розтягнута в часі; 2) підступний ворог, який більш ніж двократно переважає в живій силі, техніці й усіх матеріальних ресурсах, а також 3) зухвало нехтує когентними нормами сучасного міжнародного права, відверто зловживаючи правом veto в Раді безпеки ООН для блокування прийняття каральних рішень щодо себе; 4) структурний дефіцит бюджету та значна залежність від допомоги міжнародних партнерів, – то його руйнівний вплив збільшується на порядок. І в найгіршому випадку він може призвести навіть до втрати економічної незалежності держави, тому попри всю нагальну потребу в запровадженні податкових змін з дієвими кроками в цьому напрямі варто бути надто обережними. Але й зволікати з пошуком механізмів розв'язання цієї ділеми теж не можна, бо це не менш небезпечна історія.

Аналіз стану справ в економіці України з початку повномасштабної російської агресії дотепер свідчить, що країна в поточному 2024 році наблизилася до межі своїх

можливостей у справі фінансування армії. Ті потреби оборони, які впродовж минулих двох років війни владі з великим напруженням вдавалося задовольняти за рахунок усіх надходжень, які збиралися в країні, тепер не покриваються ними. Причини такої тенденції об'єктивні – скорочення (припинення) економічної активності суб'єктів господарювання в Україні та значне зростання видатків на ведення війни, проте це не скасовує пекучу потребу у вирішенні згаданого надскладного запитання – за рахунок яких джерел і в який спосіб можна покрити дефіцит коштів, який потрібно фінансувати?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні ще з середини 90-х років XX століття було розпочато процес реформування усіх сфер суспільного життя. Однією з основних причин таких широкомасштабних перетворень став курс на євроінтеграцію. Першим кроком на цьому шляху був вступ України до Ради Європи, зобов'язання перед якою спонукали її до реформування законодавства, розвитку демократичних інститутів і запровадження високих євростандартів у галузі забезпечення прав людини. А після підписання Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС логічним продовженням розпочатих реформ стали й зміни в економічній сфері. Податкова реформа в ланцюжку розпочатих реформаційних перетворень стала найочікуванішою для бізнесу та дискусійною темою для науковців. Воєнний стан, введений Указом Президента України [1] після початку війни, тільки підвищив градус напруження започаткованих дискусій, до яких долучилися також експерти й народні депутати.

Дослідженню питань реалізації бюджетної й, зокрема, податкової політики України в умовах невизначеності та протидії геополітичним викликам присвячено праці багатьох дослідників, серед яких: А. В. Андрущенко, Т. П. Богдан, Ю. О. Волкова, Т. Г. Головань, Ю. Б. Іванов, О. В. Насібова, О. В. Третякова, І. Я. Чугунов, К. І. Швабій та ін. [2–9]. Водночас сьогодні готового алгоритму вирішення цього питання не існує, що зумовлює потребу в здійсненні подальших наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Податкові надходження зазвичай були основним джерелом наповнення державного бюджету, на їх долю припадало в середньому більше 85 % його прибуткової частини. За оперативною інформацією представників урядових структур, рівень цього показника на сьогодні знизився приблизно до 60 %. Проте, якщо активна фаза війни триватиме й далі, то, відповідно, він може досягти критичної для держави межі. А отже, цілком закономірно, що на фоні подій, які розгортаються в державі, та млявих темпів, а часом і відвертих зволікань з наданням військової та фінансової допомоги Україні у владних колах усвідомлюють зростаючий потенційний ризик потрібності пошуку додаткових ресурсів не лише на фінансування армії, а й на покриття цивільних видатків. Державні посадовці чимдалі активніше обговорюють різні ідеї щодо суттєвого збільшення джерел внутрішніх надходжень у державну скарбницю. Палітра варіантів щодо способів досягнення визначеної мети коливається в амплітуді від екзотичних – сплачувати гроші за бронювання працівників від мобілізації – до традиційних, уже роками напрацьованих методів, – підвищувати ставки існуючих і запроваджувати нові податки.

Маємо констатувати, що погляди учасників процесу пошуків механізмів порятунку в ситуації, яка склалася, кардинально розійшлися. Представники влади, згідно з роками усталеної традиції, не бачать іншого шляху, крім збільшення податкового навантаження [10], відновлення податкових перевірок господарюючих суб'єктів, а представники бізнес-середовища, відповідно, висувають контраргументи для обґрунтування неможливості підвищення податкового тиску.

Аналіз цієї патової ситуації дає підстави стверджувати, що позиція влади є доволі вразливою, бо в умовах відсутності достатнього фіскального потенціалу для підвищення будь-яких податків за фактом розраховувати на відчутний ефект не варто, – він мало ймовірний, якщо не зазначити, що зовсім нульовий. До того ж не треба скидати з рахунків, що на реалізацію таких кроків може резонансно зреагувати тіньовий сектор економіки, який завжди був і залишається основним безпековим порогом для української економіки. За описаних умов з можливістю повернути тіньовий сектор до офіційної економіки держави можна одразу попрощатися. І ще варто пам'ятати про таке: як під час війни, так і після її завершення одним із ключових завдань трансформації суспільства є вибудовування справедливої соціальної системи, зменшення ступеня нерівності, створення солідарної моделі держави. Саме на ньому буде фокусуватися запит суспільства й має акцентуватися політика держави. Тим більше, що, як неодноразово заявляв Президент України, державним і його власним особистим пріоритетом є діяльність, спрямована на створення таких умов для життя, розвитку бізнесу й особистого розвитку людини, щоб усі українці, які виїхали за межі країни до війни та безпосередньо під час неї, повернулися на Батьківщину.

Звідси цілком зрозуміло, що вже нині, намагаючись віднайти нові ресурси для стабільного поповнення державного бюджету в умовах воєнного стану, влада має балансувати між завданням задоволення потреб ЗСУ, що тримають фронт, збереження та підтримки бізнесу й інтересами пересічних громадян – платників податків, які поповнюють бюджет, забезпечуючи його видатки.

Більшість тих, хто переймається пошуками варіантів вирішення проблем з наповненням бюджету під час війни за рахунок податкових змін (і представники владних структур, і науковці), чомусь розгортають свої дискусії переважно в площині підтримки бізнесу в умовах воєнного стану з метою допомогти суб'єктам господарювання вистояти в умовах війни. Обґрунтовуючи таку свою позицію, вони наголошують, що механізм податкової політики в умовах війни перетворено на цілісну систему заходів протекції бізнесу, оптимізації податкового навантаження та створення сприятливих умов для збереження активності серед існуючих суб'єктів підприємництва, а також стимулювання розвитку бізнес-сектору, розширення меж діяльності, виходу на європейський ринок. Більш того, сьогоденні трансформації механізму податкової політики вони вважають критично важливими для збереження фіскального сектору, а тому нормативне підґрунтя, як і кожен елемент політики, на їх переконання, має бути адаптоване до реалій війни [11]. Інакше кажучи, саме в підтримці податкового сектору вони бачать один із векторів гарантування національної безпеки та формування основи для повоєнного економічного відновлення України.

Не заперечуючи проти важливості цього чинника, більш детально розглянемо податкове навантаження з погляду виокремлення суб'єкта, який є кінцевою ланкою виконання податкових платежів, тобто з'ясуємо, на кого в загальному колі платників податків припадає найбільша питома вага податкових надходжень до бюджету, хто реально витягує на собі основний податковий тягар.

В Україні не розділяють оподаткування праці, споживання й капіталу. А це досить показово і ось чому. Під час оподаткування праці йдеться про прибутковий податок і єдиний соціальний внесок (ЄСВ), який не є класичним податком. У другому випадку у процесі оподаткування споживання – маємо справу з акцизами, що додаються до вартості товару та сплачуються кінцевим споживачем, тобто знову ж таки населенням. Як видно, податки на працю та споживання сплачуються пересічними громадянами, тому що база цих платежів – праця працівника і його інструментом, що за дорученням держави виконує це завдання і спрощує їй процедуру своєчасного збирання грошових коштів.

Звернемо увагу й на те, що в разі підходу до оцінки важливості податкових надходжень до бюджету за таким критерієм, як капіталомісткість, на першому місці серед усіх податків у довоєнній моделі вітчизняної економіки був і лишається досі прибутковий податок з фізичних осіб. Він майже у три рази перевищує податок на прибуток підприємств. Це *de facto* означає, що бізнес в Україні платить до бюджету зі свого прибутку майже в три рази менше, ніж населення зі своїх доходів, оскільки, на відміну від західного світу, досі ще податок на майно в нашій державі не відіграє ключової ролі. До того ж, якщо виокремити із загального списку податки на працю та споживання, то за бізнесом залишається обов'язок сплати лише одного суттєвого податку з капіталу, а саме податку на прибуток. А для випадків, коли йдеться про малий бізнес, – єдиного податку.

Розглянемо ситуацію, яку маємо на сьогодні в Україні з майновим податком. А тут з огляду на досвід наших зарубіжних партнерів, серед яких країни Центральної Європи і Балтії, що вже є членами ЄС, є над чим замислитися владі. В Україні таких податків два – єдиний податок і податок на майно, і вони заслуговують на більшу увагу й повагу до себе, бо хоч і належать до групи місцевих, але мають неабиякий резервний потенціал, над розкриттям якого на повну потужність ще варто попрацювати.

Якщо взяти, наприклад, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, то впродовж останніх років він демонструє стійку позитивну динаміку надходжень (за виключенням першого року повномасштабного вторгнення). Зокрема, за п'ять років обсяг його надходжень збільшився на 85,7 %. Цей факт підтверджує суттєві резерви для посилення фіскальної значущості податку [12]. Маємо визнати, що процес адміністрування податку на майно є доволі складним, оскільки містить у собі чималий перелік процедур, які здійснюють податкові органи, проте це завдання не є нездійсненним. Воно успішно вирішується за допомогою цифровізації механізму податкового адміністрування. Кращим доказом цього факту є знову ж таки переконливий за своїми кінцевими результатами досвід країн ЄС, де цифровізація оподаткування стала сучасним трендом податкової політики, що збільшило податкові надходження до бюджетів місцевого самоврядування.

Ще однією безсумнівною перевагою майнових податків є високий рівень точності їх планування та стабільність податкових надходжень. Така характеристика красномовно підтверджується простим порівнянням обсягів надходжень податку на майно до бюджетів територіальних громад 2023 р. порівняно з довоєнним 2021 р. – його абсолютний приріст, незважаючи на форс-мажорні суспільно-економічні умови (повномасштабну війну), становив майже 0,6 млрд грн. Вважаємо, що наведених аргументів цілком достатньо, щоб переважити всі відмовки стосовно складності процесу обслуговування податку на майно та якнайшвидше розпочати його вдосконалювати, акцентуючи увагу на його перевагах, як надійного механізму поповнення бюджетів територіальних громад.

Від деталізованого аналізу інформації про інший вид майнового податку, що є в українській податковій системі, а саме єдиний податок, і його трансформацію в умовах воєнного часу, в межах цієї статті свідомо відмовляємося, оскільки вважаємо, що це приведе до відчутного перевантаження тексту публікації та відверне увагу від ключової лінії дослідження. Водночас зауважимо, що зацікавленим у такій профільній аналітиці особам у сучасному науковому просторі з розмаїттям його інструментального ряду не важко знайти відповідні різноформатні ґрунтовні праці [13–14].

Отже, складається парадоксальна ситуація: у своїх пошуках способів «латання дірок у бюджеті» фокус уваги урядовців щодо зниження фіскального тиску концентрується не на населенні, бо про зменшення податків свідчать лише для бізнесу. Для прикладу можна навести пропозиції стосовно заміни податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал. На нашу думку, життєздатні наслідки може дати й система диверсифікованих ставок податку на прибуток, яку вже почали створювати в Україні [15].

Зауважимо, що вивчення зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств та його адаптація до вітчизняних реалій може дати відчутні позитивні результати, особливо якщо позбутися нічим не виправданого одностороннього фокусування на фіскальній ефективності податку на прибуток і використовувати його на повну потужність як регулятора соціально-економічних відносин [16]. Саме такі підходи й застосовують наші зарубіжні партнери, що дозволяє їм здійснювати вплив на обсяги виробництва, конкурентоспроможність їх підприємств, інвестиційний клімат та економіку країни загалом [17]. В Україні ж регулюючий потенціал цього податку залишається практично нереалізованим і рівень його фіскальної ефективності теж має певний ресурс для зростання за умови створення більш ефективного механізму адміністрування податків і усунення інших негативних причин.

У контексті проблеми, яка аналізується, зазначимо, що вочевидь здолати виклики сьогодення, з якими стикається Україна, є можливим за умови виваженого комплексного системного підходу до реформування. Стосовно податкової сфери це означає, що такі трансформаційні зміни в ній мають бути фронтальними й стосуватися якщо не всіх, то принаймні тієї частини податків, чия питома вага у структурі доходів бюджету є суттєвою. Такими на сьогодні, крім уже розглянутого податку на прибуток, є: ПДВ, податок на доходи населення та єдиний соціальний внесок (далі – ЄСВ), хоч

він і не є класичним податком. Підходи щодо запровадження змін стосовно кожного з них, безумовно, відчутно різняться: для ПДВ – це диференціація ставок у межах від 5 до 40 % залежно від типу товарів; для податку на доходи фізичних осіб – зниження його загальних ставок до 15–18 % для зменшення фіскального тиску на робітників з низькими доходами; для ЄСВ – скасування максимальної бази його нарахування, а замість цього варіативно чи введення регресивної шкали оподаткування, чи запровадження спеціального податку солідарності.

І ще один важливий аспект досліджуваної теми не можна залишити без уваги. Варто усвідомлювати, що податкове навантаження на громадян і підприємців з початком війни суттєво збільшилось. Але чомусь зазвичай представники влади, позитивно реагуючи на волонтерські рухи, серйозні суми коштів допомоги, що наше громадянське суспільство забезпечує для українського війська й не тільки для нього, мають коротку пам’ять, коли настає час врахувати цей чинник у ході формування та реалізації податкової політики держави. А між тим волонтерська допомога, в якій би формі (фінансовій, матеріальній, трудовій тощо) вона не надавалась, є нічим іншим, як однією з форм оподаткування, точніше самооподаткування, фактично добровільного збору ресурсів для фінансування суспільно важливих потреб країни, в якій сформувалося зріле громадянське суспільство. І після війни нам було б доцільним задля дотримання соціальної справедливості повернутись до питання врахування обсягів переданих коштів на ці потреби в разі визначення податкових зобов’язань хоча б стосовно податку на доходи фізичних осіб.

Отже, в умовах воєнного стану, коли проведення радикальної податкової реформи призупинено, але потреба в її впровадженні лише посилилась у зв’язку з нагальною потребою одночасної підтримки бізнесу, обороноздатності, забезпечення всім необхідним і армії, і громадян, дотримання розумного балансу в розподілі податкового тягаря між різними групами населення є тим ключем, що дозволить вирішити перелічені завдання та створити надійне підґрунтя для досягнення перемоги й післявоєнного відродження України на засадах соціальної справедливості.

Висновки. Отже, в ході проведеного дослідження визначено, що податкова політика як сукупність інструментів, принципів, методів і засобів впливу застосовується з метою впорядкування й корегування фіскальних процесів, які виникають між державою, бізнесом і громадянами. Цей налагоджений механізм, що є багатокомпонентною системою різноманітних взаємоузгоджених між собою елементів, під впливом повномасштабної війни суттєво розбалансувався й потребує переналаштування. Крім того, встановлено, що найбільш небезпечними тригерами, які зумовили потребу в такій трансформації, були визнані значні загрози для бізнесу як сектору, що формує основу економіки держави, генерує значну частку фінансових ресурсів і доходів бюджетів різних рівнів. На цій підставі базовою ідеєю для перебудови механізму податкової політики стало його спрощення, формування високого рівня прозорості задля збереження підприємницької діяльності. Водночас було виявлено, що оцінки цієї ідеї від експертів податкової сфери не є однозначними. Частина з них вбачає у такому підході невиправданий перекіс на користь бізнес-структур, який не відповідає існуючій пропорції розподілу податкового

навантаження між основними суб'єктами податкових платежів, порушуючи чинник справедливості.

Зважаючи на вищезазначене, можна висловити такі пропозиції щодо формування справедливої податкової політики, яка відповідатиме потребам українського сьогодення:

1) у сфері праці – здійснити перегляд ставок податку, прив'язавши їх до рівня доходів працівників;

2) у сфері споживання – ставки ПДВ визначити залежно від типу товарів, розподіливши їх на три групи: 1 – ті, що задовольняють основні життєві потреби (5–10 %), 2 – стандартні товари – (20 %), 3 – ті, що є предметами розкоші (30–40 %);

3) для пом'якшення податкового тиску на населення – розглянути можливість зниження ставок податків на працю та непрямих податків, фокусувавши увагу на малозабезпечених верствах населення.

І насамкінець зауважимо, що після завершення війни потреба в проведенні податкової реформи не зникне, а навіть, навпаки, буде ще більш гострою. Адже існуюча в Україні на сьогодні модель податкової системи не відповідає її потребам для сталого розвитку, а для післявоєнного відновлення економіки цей дисонанс ще збільшиться. Тому маємо бути свідомі, що проблеми, які існували та існують нині і в структурі податкової системи, і в моделі окремих податків, і в недолугих засобах їх адміністрування з часом нікуди не зникнуть, їх все рівно треба буде розв'язувати. Проте внаслідок відсутності нині достатніх вихідних даних доцільність дискусії на цю тему допоки не вбачається можливою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затверджений Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 29.11.2023).

2. Андрущенко А. В. Дослідження функціонування та аналіз видатків Національної академії наук України. URL : https://lb.ua/blog/andriy_andruschenko/305566_doslidzhennya_funktsionuvannya.html

3. Богдан Т. П. Воєнні фінанси: що повинна робити держава? URL : https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_povinna_robiti.html

4. Волкова Ю. А. Сучасні тенденції правового розвитку банківської системи країн центрально-східної Європи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2018. № 3. С. 46–53.

5. Головань Т. В. Податкова політика в умовах воєнного стану. URL : https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8819/1

6. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю., Лаптєв В. І. Методичний підхід до ідентифікації проблем функціонування територіальних громад в умовах нестабільності. *Проблеми економіки.* 2022. № 1(51). С. 51–58.

7. Чугунов І. Я., Насібова О. В. Фінансові імперативи розвитку соціального захисту населення. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* 2021. № 2 (136). С. 114–130.

8. Kharabara V., Greshko R., Tretyakova O. Current state and directions of development of bank lending to small and medium business in Ukraine. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. Poland, 2022. P. 1–5. DOI : https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032022/778

9. Швабій К. Податки під час війни та після. URL : https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/517086_podatki_pid_chas_viyni_pislya.html

10. Податки в Україні значно зростуть, якщо війна триватиме ще три-чотири місяці. / The Economist. URL : https://lb.ua/economics/2022/05/16/517009_podatki_ukraini_znachno_zrostut.html ; Податкова мобілізація. Де влада шукатиме додатковий трильйон гривень, щоб закрити діру? URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2024/02/19/710078/

11. Біленко О. В., Савченко С. О. Трансформація механізму податкової політики в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. Вип. 46. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-19

12. Пасічний М. Цифрова децентралізація – вектор розвитку місцевого самоврядування. URL : https://lb.ua/blog/mykola_pasichnyi/616165_tsifrova_detsentralizatsiya-vektor.html

13. Костишин Н., Яковець Т. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та які наслідки. *Вісник економіки.* 2022. № 2. URL : https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1365/1493

14. Татьянченко О. А. Проблеми податкового законодавства в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО.* 2023. Випуск 80, ч. 1. URL : https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/91.pdf

15. Про ставки податку на прибуток підприємств в 2023 році. URL : https://medoc.ua/blog/pro-stavki-podatku-na-pributok-pidprimstv-v-2023-roci- ; Податок на прибуток: що зміниться для платників у 2024 році. URL : https://vikna.tv/dlia-tebe/robota/podatok-na-prybutok-shho-zminytsya-dlya-platnykiv-podatkiv-u-2024-roczi/

16. Якимова А. М., Прищепа О. В. Вітчизняний та зарубіжний досвід справляння податку на прибуток підприємств. *Економіка і регіон.* 2012. № 3. С. 211–215. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2012_3_41

17. Шумський Р. В. Зарубіжний досвід побудови системи прибуткового оподаткування юридичних осіб. URL : http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33570

REFERENS

1. On the introduction of martial law in Ukraine : Decree of the President of Ukraine dated February 24, 2022 No. 64/2022, approved by the Law of Ukraine dated February 24, 2022 No. 2102-IX // Legislation of Ukraine / Verkhovna Rada of Ukraine. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (date of application: 29.11.2023) [in Ukrainian].

2. Andrushchenko A. V. Study of the functioning and analysis of expenditures of the National Academy of Sciences of Ukraine. URL : https://lb.ua/blog/andriy_andruschenko/305566_doslidzhennya_funktsionuvannya.html

3. Bohdan T. P. Military finance: what should the state do? / LB.ua : website. URL : https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_povinna_robiti.html [in Ukrainian].

4. Volkova Yu. A. Modern trends of the legal development of the banking system of the countries of Central and Eastern Europe. *Financial and credit activity: problems of theory and practice.* 2018. No. 3. P. 46–53 [in Ukrainian].

5. Golovan T. V. Tax policy under martial law. URL : https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8819/1 [in Ukrainian].

6. Ivanov Y. B., Ivanova O. Yu., Laptev V. I. A methodical approach to the identification of problems of the functioning of territorial communities in conditions of instability. *Problems of the economy*. 2022. No. 1(51). Pp. 51–58 [in Ukrainian].

7. Chugunov, I. Ya., Nasibova, O. V. Financial imperatives of social protection development people. *SCIENTIA FRUCTUOSA Bulletin of the Kyiv National Trade University of Economics.* 2021. No. 2 (136). P. 114–130 [in Ukrainian].

8. Kharabara V., Greshko R., Tretyakova O. Current state and directions of development of bank lending to small and medium businesses in Ukraine. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. Poland, 2022. P. 1–5. DOI : https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032022/778 [in Ukrainian].

9. Shvabiy K. Taxes during the war and after. URL : https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/517086_podatki_pid_chas_viyni_pislya.html [in Ukrainian].

10. Taxes in Ukraine will increase significantly if the war continues for another three or four months. / The Economist. URL : https://lb.ua/economics/2022/05/16/517009_podatki_ukraini_znachno_zrostut.html ; Tax mobilization. Where will the authorities look for an additional trillion hryvnias to close the hole? URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2024/02/19/710078/ [in Ukrainian].

11. Bilenko O. V., Savchenko S. O. Transformation of the mechanism of tax policy in the conditions of martial law. *Economy and society.* 2022. Issue 46. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-19 [in Ukrainian].

12. Pasichnyi M. Digital decentralization – a vector of local self-government development. URL : https://lb.ua/blog/mykola_pasichnyi/616165_tsifrova_detsentralizatsiya-vektor.html [in Ukrainian].

13. Kostyshyn N., Yakovets T. Accounting and tax system in the conditions of martial law: how to act and what the consequences. *Bulletin of the Economy*. 2022. No. 2. URL : https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1365/1493 [in Ukrainian].

14. Tatyanchenko O. A. Problems of tax legislation in the conditions of martial law. *Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University. The RIGHT series.* 2023. Issue 80, part 1. URL : https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/91.pdf [in Ukrainian].

15. About corporate income tax rates in 2023. URL : https://medoc.ua/blog/pro-stavki-podatku-na-pributok-pidprimstv-v-2023-roci- ; Income tax: what will change for taxpayers in 2024. URL : https://vikna.tv/dlia-tebe/robota/podatok-na-prybutok-shho-zminytsya-dlya-platnykiv-podatkiv-u-2024-roczi/ [in Ukrainian].

16. Yakymova A. M., Prishchepa O. V. Domestic and foreign experience of corporate income tax administration. *Economy and region.* 2012. No. 3. P. 211–215. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2012_3_41 [in Ukrainian].

17. Shumskyi R. V. Foreign experience of building a system of income taxation of legal entities. URL : http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33570 [in Ukrainian].

M. F. Anisimova, I. M. Mukhin. BALANCE OF INTERESTS OF ALL PARTICIPANTS IN TAX RELATIONS IN UKRAINE IN WARTIME: AN UNACHIEVEABLE DREAM OR A REAL GOAL?

The article examines the compliance of the tax policy with the current economic state of the state, taking into account the modern realities of wartime and its impact on the financing of the army, which has been defending the country for the third year. Proposals regarding the search for mechanisms to save the existing situation were considered, and the presence of cardinal inconsistencies in approaches to this issue between representatives of the authorities and business was ascertained. An analysis of the viability of the directions for reforming the tax system of Ukraine discussed in society in order to eliminate distortions in the tax policy, as one of the tangible destabilizing factors of development, was carried out. It is emphasized the need to change the assessment of the distribution of the tax burden in view of the role of each of the subjects of tax payments in the general circle of taxpayers in accordance with the specific weight of their contribution to the budgets of different levels. The opinion about the expediency of studying the foreign experience of tax distribution by tax objects, especially in the countries of the European Union, is substantiated, and the effectiveness of borrowing their experience of digitizing the complex process of property tax administration, taking into account their inherent advantages, is indicated. It was determined that the tax policy is designed to regulate and adjust the fiscal processes that arise between the state, business and citizens, for which it should be a clearly adjusted mechanism in accordance with the current conditions of a specific stage of development of the state and civil society, as well as outlined specific proposals regarding the foundations of the formation of a fair tax policy that will meet the needs of Ukrainian society in view of the specifics of today, which is considered possible provided that the interests of all participants in tax relations are respected, and expressed conviction in the importance of continuing research in the specified area of legal regulation in order to ensure a successful post-war recovery of Ukraine.

Keywords: *tax policy of the state in wartime realities, subjects of tax payments, reforming the tax system of Ukraine, objects of taxation, distortions in the distribution of the tax burden, adjustment of fiscal processes, experience of the countries of the European Union, digitalization of the process of property tax administration, balance of interests of all participants in tax relations.*

Стаття надійшла до редколегії 25 липня 2024 року